

11. Гур'янова О.В. У пошуках школи майбутнього // Рідна школа. - 2007. - № 4. - С.26.

12. Калініченко Н.А. Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX - XX століття: Монографія. - Кіровоград: Імекс ЛТД, 2007.- 86с.

Яковлева В.А.,
канд. пед.наук, доцент,
Криворізький ДПУ

КОМПЕТЕНТНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЗАСОБАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

В статье рассмотрены основные подходы в организации безопасной жизнедеятельности учеников школ-интернатов для их будущей успешной социализации, и представлены основные требования к школьникам этих заведений, которые необходимо предъявлять им в ходе компетентной организации жизнедеятельности в современном обществе.

In this article basic approaches are resulted in organization of safe vital functions of students of schools-boarding-schools for their future successful socialization and the basic requirements are presented to the schoolboys of these establishments which must be produced them during competent organization of vital functions in modern society.

Мета даної статті: проаналізувати сучасні проблеми компетентної соціалізації учнівського контингенту загальноосвітніх шкіл-інтернатів засобами організації їх безпечної життєдіяльності у майбутньому та визначити певні шляхи їх подолання.

Поява проблем в організації безпеки життєдіяльності у значної кількості учнів шкіл-інтернатів викликає тривогу педагогічної громадськості. Реальне кількісне збільшення таких проблем потребує серйозної уваги науковців і практиків для їх розв'язання.

Досліджуючи проблему безпеки життєдіяльності учнів у процесі засвоєння соціально гуманітарних знань, І.М. Шевчук зауважує, що даний процес відбувається у підлітків на „фоні сукупності біологічних і психологічних особливостей даного віку у конкретних соціальних умовах, за яких підвищуються вимоги до його особистості [4, с.44].

Вчителі і вихователі сучасних шкіл і шкіл-інтернатів з більшим бажанням працюють з так званим “середнім учнем”. Основними рисами такого учня, на їх думку, є уміння:

- виділити себе із зовнішнього загалу у певному виді діяльності;
- обирати особистий шлях розвитку взаємин з однолітками і дорослими;
- реалізувати себе в пізнавальній діяльності та у спілкуванні;
- планувати своє майбутнє життя та обговорювати його з дорослими;
- оцінювати власні особистісні якості і, насамперед ті, які учні

вважають цінними для свого життя.

Якщо учню не були притаманні означені вище уміння, педагоги, на жаль, без сумніву відносили їх до школярів з тимчасовою затримкою психічного розвитку і, досить часто, рекомендували до навчання у спеціальних закладах.

Співпрацівники Інституту психології Російської Академії наук беруть шефство над школами-інтернатами і не рідко “висаджують” в них психологічні “десанти”. Кореспондент журналу “Директор школи” Є. Ушакова брала інтерв'ю у працівника цього інституту А. Пашиної. Її цікавило питання: з якими труднощами стикаються вчені в школах-інтернатах. А.Пашина відмітила, що адміністрація і колектив викладачів та вихователів шкіл-інтернатів не дуже охоче йде на зустріч з людьми, які, як вони вважають, можуть “винести сміття з хати” [3, с.63]. Тому, “команду психологів”, які намагалися надати допомогу вчителям, вихователям та вихованцям зустрічали як щось “чуже” та стороннє.

Звернувшись до досвіду вивчення проблем у російських загальноосвітніх школах, ми також стикнулися з проблемою учнів, які мають труднощі у навчанні та вихованні. Так викладач С. Кузнєцова у статті “Чому я пішла зі школи” відмічає, що основний контингент “відстаючих” учнів зовсім не ледарі, але це слабкі діти, які уповільнено засвоюють шкільну програму. На жаль, педагоги не звертають увагу на відмінності у темпі інтелектуального розвитку вихованців і “звалюють” всіх “в одну кучу”. Тому разом із талановитими учнями сидять і такі, які при нормальному темпі пояснення практично нічого не засвоюють [2, с.65].

Розробляючи методичні рекомендації по організації безпечної життєдіяльності учнів шкіл-інтернатів, ми, насамперед, вважали за доцільне запропонувати вчителям та вихователям цих закладів здійснити наступне:

- залучати школярів до різних видів діяльності, обговоривши її зміст з колегами школи-інтернату;

- підвищити увагу педагогів до всіх учнів основної школи з наступним спостереженням за їх реакцією на пропозицію творчої співпраці;

- при плануванні завдань для учнів на основі співпраці вважаємо за доцільне передбачити розширення спілкування з дорослими (йдеться про організацію активної позаурочної співпраці дорослих і учнів в процесі спільної трудової діяльності).

Нами були розроблені вимоги до педагогів і школярів, за реальним виконанням яких велося спостереження.

У першій групі ми об'єднали вимоги до педагогів. До них ми віднесли:

1. Зміст позаурочної спільної діяльності дорослих і учнів повинен відповідати інтересам останніх. Саме тому необхідно проводити анкетування учнів з метою виявлення особистісних інтересів кожного учня до певного (або певних) видів діяльності.

2. Учителі і вихователі повинні сприяти набуттю учнями чуттєвого досвіду, для чого їм необхідно надавати приклад власної гуманної поведінки.

3. Необхідно у спілкуванні дорослих з учнями категорично заборонити авторитарний вплив на школярів. Педагоги, будь яких шкіл, повинні самі навчитися формувати стійкі гуманістичні стосунки з учнями.

4. Для діагностики певної динаміки у поліпшенні стосунків між дорослими і учнями педагогам необхідно визначити критерії, за якими можна оцінювати позитивний розвиток цих стосунків.

5. Необхідно здійснювати спостереження з боку педагога за динамікою інтелектуального розвитку учнів.

6. Формування відповідальності як якості особистості.

7. Педагогами шкіл-інтернатів в системі співпраці необхідно створювати умови для спілкування з учнями в урочній та позаурочній діяльності: заборона будь-якого покарання; розуміння інтелектуальних проблем учня; повага до гідності дитини (відомо, що щире спілкування можливе тільки на гуманістичних засадах).

8. Педагоги повинні вміти не тільки долати конфлікти в учнівському колективі, але й передбачати і запобігати їх виникненню. Учитель (вихователь) має орієнтуватися не на вади учня, а на його достоїнства (позитивні риси, які є в кожній людині).

Другу групу склали вимоги, які необхідно, з нашої точки зору, пред'являти учням для організації їх безпечної діяльності. До таких вимог ми віднесли:

1. Учень має навчатися щиро спілкуватися в умовах школи-інтернату зі своїми однолітками (забороняється використовувати до своїх товаришів або до дорослих образливі прізвиська).
2. Він має завжди проявляти повагу до дорослих і своїх однолітків.
3. Не боятися діалогових форм спілкування, коли треба висловити свої думки.
4. Потрібно навчитися довіряти педагогам (їх словам і діям).
5. Проявляти бажання допомагати як одноліткам, так і дорослим, якщо в цьому виникає потреба в певних ситуаціях.
6. Уміти оцінювати власні дії і вірити в себе, власні інтелектуальні можливості.
7. Свідомо сприймати нові умови життя і адаптуватися до них.
8. Своєю поведінкою школярі мають відповідати установленим нормам стосунків у школі-інтернаті.

Сучасна гуманістична педагогіка потребує від учителя (вихователя) професійного уміння щодо переконання учнів у власних можливостях досягнення якісного навчання і успішного спілкування з оточуючим власним середовищем.

Педагог повинен розуміти, що успішність стосунків з дітьми в школі-інтернаті безпосередньо залежить від того, наскільки учні вірять, що педагог щиро бажає їм допомогти. Для цього необхідно, щоб для кожного учителя (вихователя) не було абстрактного учня - тільки сприймання кожного з них, як особистість, дозволить педагогу розпізнавати навіть слабо виражені труднощі в спілкуванні і навчанні. Необхідно звертати увагу на перші прояви негативної поведінки школярів і виявляти її причини. Відомо, що сприймання учня не як пасивного об'єкта, а як об'єкта з активною поведінкою, якому учитель довіряє, дозволить успішно виявити причини відставання або прояву асоціальних вчинків.

Безумовно, що від педагога вимагається висока кваліфікація в роботі з такими школярами. Їм необхідно також постійно спостерігати за зростанням інтересу учнів до конкретних видів діяльності, зокрема тоді, коли школярі починають задавати вчителю багато питань.

Як зауважує І. Бех, розглядаючи шляхи реалізації особистісно-зорієнтованого підходу, досить часто визнання дитини вихователем "обмежується рамками її подібності до інших... Цим самим нехтується власна індивідуальність дитини..." [1, с.11]. Вчений негативно оцінює таке становище оскільки стверджує, що індивідуальність учня є головною складовою її визнання. Він відмічає: "У вихованні слід виходити з того, що кожна дитина є неповторною у тому розумінні, що вона має лише її притаманний, природно заданий темперамент, характер, сприймання, задатки, інтелект" [1, с.11-12].

Згідно даного положення педагога повинні в роботі з учнями враховувати їх нахили, бажання, інтереси, потреби. На думку І.Беха, завдання вихователів полягає в тому, що вони повинні не стирати індивідуальність учня, а доцільно її формувати. Але для цього необхідно вчителю (вихователю) навчитися використовувати діагностики, що дозволяють виявляти потреби учнів, їх здатність до певних видів діяльності, інтелектуальні інтереси. Саме такий підхід дозволить педагогу розвивати духовні сили учнів, формувати гуманістичні стосунки між однолітками і дорослими, усвідомлювати мету власного буття. Педагога повинні помічати будь-які (навіть самі маленькі) досягнення учнів у спілкуванні та навчанні, що визнано основою особистісно-зорієнтованого підходу. Учителі (вихователі) повинні знати:

- не потрібно впливати на нього через колектив, який має осудити, покарати;
- необхідно зробити учнів своїми однокласниками і навчати їх милосердю;
- працелюбність, доброта, чемність, чесність, бережливе ставлення до природи є основними моральними якостями, які необхідно формувати у підлітків, зокрема в учнів з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку, але визначення рівня сформованості цих якостей також потребує постійного спостереження за позитивною динамікою їх формування;
- помилки учнів не повинні викликати у педагогів явно вираженого незадоволення.

Постійні спостереження педагогів за життям та діяльністю учнів з труднощами у спілкуванні дозволить більш обґрунтовано визначити їх психічний стан, їх працездатність, підвищення інтелектуального розвитку та фізичну активність.

У процесі роботи педагогів з підлітками шкіл-інтернатів необхідно звертати увагу на появу в учнів таких властивостей:

- уміння висловлювати власні думки щодо свого майбутнього життя;
- уміння планувати свій подальший життєвий шлях та обґрунтувати його з друзями та дорослими (але обговорювати вони його будуть тільки з тими, кого поважають і кому довіряють);
- поява здібності виділяти себе із зовнішнього загалу і оцінювати свої власні можливості;
- уміння аналізувати якості особистості, які підлітки вважають для свого життя цікавими;
- уміння оцінювати стан навколишнього природного та соціального середовища.

Таким чином, розглянуті нами проблеми доводять до висновку, що компетентна соціалізація дітей в школах-інтернатах об'єктивно і суб'єктивно потребує використання спеціальної методики організації безпечної життєдіяльності учнів цих закладів, на що і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.- 280с.
2. Кузнецова С. Почему я ушла из школы //Директор школы.- 2002. - №3. - С.65-66.
3. Ушакова Е. Психологический «десант» в школе – интернате. //Директор школы. – 2002.- № 3.- С.63-64.
4. Шевчук І.М.Безпека життєдіяльності підлітків у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу: Дис. ... канд.. пед. наук: 13. 00. 01 /Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки.- Луцьк, 1998.- 191с.